

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
менеджменту та бізнесу
Протокол № 1 від 25.08.2023 р

ПОГОДЖЕНО
Перший проректор

ЕТИКА БІЗНЕСУ
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	073 Менеджмент
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Логістика

Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробники програми:
к.е.н., доцент

к.е.н., доцент

к.е.н., доцент

Завідувач кафедри
менеджменту та бізнесу

Гарант програми
к.е.н., доцент

Каріна НЕМАШКАЛО

Ірина КІНАС

Ольга МАЙСТРЕНКО

Тетяна ЛЕПЕЙКО

Тетяна КОЛОДІЗЄВА

**Харків
2023**

ВСТУП

Сучасні компанії все частіше зіштовхуються із зовнішніми та внутрішніми етичними питаннями які потребують вирішення не створюючи конфлікту ситуацію. Етична поведінка, з дотриманням етичних норм, цінностей та стандартів поведінки покращує побудову довіри між підприємствами, споживачами, інвесторами та іншими інтересами. З розвитком глобального бізнесу постає потреба у розумінні культурних та етичних норм поведінки у різних країнах світу. Тому вивчення навчальної дисципліни «Етика бізнесу» сприятиме підготовки фахівців здатних формувати навички прийняття етичних рішень та сприяння побудові відповідального бізнесу в тому числі міжнародного.

Метою навчальної дисципліни «Етика бізнесу» є засвоєння здобувачами вищої освіти мовної культури та міжкультурних особливостей мовного етикету, сутності соціально відповідального бізнесу, техніки ділового спілкування, вербальних та невербальних засобів спілкування, іміджу компанії та ділової людини.

Завданнями навчальної дисципліни є:

придбання знань про психологічні та етичних особистісних якостях учасників ділового спілкування з урахуванням міжкультурних особливостей;

придбання знань про моральні вимоги до взаємин ділових людей (бізнесменів, підприємців, керівників і управлінців);

вміння діяти на основі етичних міркувань (мотивів) та соціально-відповідально;

вміння демонструвати лідерські якості та поведінкові навички

придбання знань про сучасні технологічні вимоги до основних форм ділового спілкування - бесід і переговорів , службових нарад, ділове листування;

придбання знань про моральних принципи, норми і правила етикету.

Предметом навчальної дисципліни є теоретико-методологічні підходи до проблем культури ділового спілкування та бізнес етики.

Об'єкт навчальної дисципліни є етичні аспекти, що пов'язані з бізнесовою діяльністю, такі як моральні принципи, цінності і норми, етичні проблеми та дилеми, які виявляються в бізнес-середовищі.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен володіти здобувач вищої освіти
PH 2	ЗК 2
PH 8	ЗК 13
	СК 1
	СК 11

PH 9	СК 13
PH 11	СК 11
PH 12	ЗК 15
	СК 15
PH 14	ЗК 15
	СК 13
PH 15	ЗК 13
	СК 14

де PH 2. Зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

PH 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

PH 9. Демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи.

PH 11. Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.

PH 12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.

PH 14. Ідентифікувати причини стресу, адаптувати себе та членів команди до стресової ситуації, знаходити засоби до її нейтралізації.

PH 15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 13. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК 1. Здатність визначати та описувати характеристики організації.

СК 11. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління.

СК 13. Розуміти принципи і норми права та використовувати їх у професійній діяльності.

СК 14. Розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності.

СК 15. Здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Етика бізнесу як наука та дисципліна

Тема 1. Етика бізнесу як наука і дисципліна: об'єкт, предмет і завдання

1.1. Природа та сутність етики бізнесу. Роль етики в бізнесі. Ділова етика її складові елементи. Визначення етичних норм та моралі.

1.2. Принципи в сфері ділових відносин. Принципи ділової етики в Україні та у міжнародному середовищі. Етико-психологічні основи взаємин керівника і підлеглих. Визначення стандартів поведінки. Три моделі ділового спілкування.

1.3. Етика і соціальна відповідальність. Зміст поняття: відповідальність, соціальна відповідальність, корпоративна соціальна відповідальність. Види

відповідальності в менеджменті. Рівні соціальної відповідальності. Різновиди соціальної відповідальності: моральна, релігійна, дисциплінарна, політична, правова(юридична) тощо.

1.4.Доброчесність та її значення. Поняття академічної доброчесності та її складові. Порушення академічної доброчесності. Види плагіату. Правила дотримання академічної доброчесності.

Тема 2. Мовна культура ділового спілкування

2.1. Культура мовлення. Правильна мова та культура мовлення. Визначення понять ділової розмови та культури ділового мовлення. Вимоги та особливості до ділової розмови. Визначення діалогічного, полілогічного та монологічного мовлення. Основні типи діалогічного, полілогічного та монологічного мовлення.

2.2. Засоби виразності мови. Риторичний інструментарій ділового мовлення. Лексичні та синтаксичні засоби виразності мови. Спеціальні прийоми залучення уваги в діловій розмові. Техніка мовлення та її застосування. Правило дванадцяти.

2.3. Бар'єри у спілкуванні та засоби їх подолання. Різновиди, форми та рівні ділового спілкування. Бар'єри у спілкуванні: сприйняття і розуміння, взаємодії, комунікації. Засоби подолання бар'єрів. Взаємодія у період стресу.

Тема 3. Невербальні засоби спілкування

3.1. Особливості невербальної мови. Вербальний та невербальний компоненти в спілкуванні. Вроджені та набуті жести. Особливості невербальної мови та її функції.

3.2. Характеристика невербальних засобів спілкування. Міміка та емоційні стани людини. Чотири типу жестів та їх застосування. Основні жести ділової людини. Невербальні засоби в досягненні успіху.

Змістовий модуль 2 Культура та засоби спілкування, імідж ділової людини

Тема 4. Етика мовного етикету в системі комунікацій

4.1. Мовний етикет та його значення в бізнесі. Поняття мовного етикету. Значення мовного етикету в бізнес-середовищі. Форми мовного етикету: вітання, звернення, знайомство, запрошення, привітання, комплімент, прощання.

4.2. Особливості застосування форм мовного етикету в міжнародному середовищі. Застосування форм мовного етикету в сучасному бізнесі. Міжнародний етикет. Міжкультурні особливості мовного етикету.

Тема 5. Технології ведення ділових переговорів

5.1. Перемовини та особливості етапів переговорного процесу. Місце переговорів в сучасному бізнесі. Основні етапи проведення переговорів. Основні критерії ведення перемовин. Пророботка переговорного процесу. Місце та порядок проведення перемовин.

5.2. Сучасні технології ділових переговорів. Техніка та тактика ведення перемовин. Стратегії перемовин та їх застосування. Особливості ведення переговорів у несприятливих умовах. Тривалість переговорів.

5.3. Поняття ефективного слухання. Сутність поняття ефективного

слухання. Правила ефективного слухання. Практика застосування ефективного слухання в переговорному процесі.

Тема 6. Могутність іміджу

6.1. Визначення поняття імідж та його складові. Визначення поняття імідж людини, Визначення поняття імідж компанії. Два золотих правила іміджу.

6.2. Побудова позитивного іміджу. Побудова позитивного іміджу людини та організації. Фактори впливу на формування позитивного іміджу організації та особистості. Критерії вибору моделі поведінки.

6.3. Створення майстер-плану. Майстер-план іміджу компанії. Складові майстер-плану та їх зміст.

Тема 7. Етика дистанційного спілкування.

7.1. Етикет дистанційного спілкування у форматі конференцій. Zoom етикет. Правила створення ефективного ділової зустрічі в дистанційному форматі.

7.2. Правила дистанційного листування. Ефективне ділове листування. Основні правила оформлення електронного листування.

7.3. Особливості бізнес-спілкування у соціальних мережах. Етикет ділового спілкування в соціальних мережах: Facebook, Instagram. Збереження та підтримка ділового іміджу в соціальних мережах.

Перелік практичних (семінарських) занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять

Назва теми	Зміст
1	2
Тема 1. Етика бізнесу як наука і дисципліна: об'єкт, предмет і завдання	Кейс-метод «Етичні дилеми бізнесу». Тренінг з доброчесності. Виконання завдання щодо аналізу етичного кодексу університету.
Тема 2. Мовна культура ділового спілкування	Ділова гра «Мовна культура спілкування». Тренінг з використання лексичних та синтаксичних виразів мовлення.
Тема 3. Невербальні засоби спілкування	Тренінг з невербальних засобів спілкування. Семінар на тему: Особливості невербальних засобів спілкування сучасного менеджера. Робота у команді: «Невербальні засоби спілкування сучасного менеджера».
Тема 4. Етика мовного етикету в системі комунікацій	Тренінг «Мовний етикет сучасної людини». Презентація «Особливості мовного етикету країни» (обрати країну)
1	2
Тема 5. Технології ведення ділових переговорів	Тренінг «Ділові переговори»
Тема 6. Могутність іміджу	Семінар за темою: Особливості формування іміджу ділової людини. Тренінг з складання імідж-плану компанії.

	Робота у команді: «Складання імідж-плану компанії (обрати компанію)»
Тема 7. Етика дистанційного спілкування	Практика дистанційного спілкування. Тренінг «Особливості ділового дистанційного спілкування»

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл.3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1. Етика бізнесу як наука і дисципліна: об'єкт, предмет і завдання	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел та нормативної бази України. Підготовка до практичних занять. Написання есе
Тема 2. Мовна культура ділового спілкування	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять. Підготовка до письмової контрольної роботи (тема 1-2).
Тема 3. Невербальні засоби спілкування	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять. Командна робота. Підготовка до семінару.
Тема 4. Етика мовного етикету в системі комунікацій	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять. Підготовка презентації за обраною темою. Підготовка до письмової контрольної роботи (тема 3-4).
Тема 5. Технології ведення ділових переговорів	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять.
Тема 6. Могутність іміджу	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять. Командна робота. Підготовка до семінару
Тема 7. Етика дистанційного спілкування	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять. Написання есе. Підготовка до письмової контрольної роботи (тема 5-7).

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та годин самостійної роботи наведено у робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни «Етика бізнесу» для реалізації визначених компетентностей освітньої програми та активізації освітнього процесу на лекційних/практичних заняттях передбачено застосування наступних методів навчання та викладання: проблемні лекції (теми 1, 4, 5), ділові ігри (теми 2), семінар-дискусія (тема 3, 6), тренінг (тема 1 – 7), кейс-метод (теми 1), індивідуальна дослідницька робота під час виконання есе (тема 1); презентації (тема 2, 4).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

ХНЕУ ім. С. Кузнеця використовує накопичувальну (100-бальну) систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Система оцінювання сформованих компетентностей у здобувачів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи.

Контрольні заходи оцінювання включають:

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна оцінка – 100 балів, мінімальна оцінка, що дає можливість здобувачу отримати залік – 60 балів).

Поточний контроль включає оцінювання знань здобувача під час лекцій та практичних занять та виконання компетентнісно-орієнтованих завдань, виконання та презентації, дозволить накопичити 100 бали та включає:

виконання здобувачем вищої освіти індивідуальних завдань, вирішення кейсів, виконання та презентація завдання прийняття участі у тренінгах, ділових ігор за темами дозволить накопичити до 50 балів;

поточна контрольна робота 1 у вигляді тестів, включає теми 1–2. Максимальна оцінка – 9 балів;

поточна контрольна робота 2, включає теми 3–4. Максимальна оцінка – 9 балів;

поточна контрольна робота 3, включає теми 5–7. Максимальна оцінка – 15 балів.

Самостійна робота дозволить накопичити до 17 балів та включає:

1) вивчення теоретичного матеріалу з попередньої лекції перед кожним наступним лекційним заняттям. Оцінюється за такими критеріями: глибина і міцність знань; рівень мислення; вміння систематизувати знання за окремими темами; вміння робити обґрунтовані висновки; володіння категорійним апаратом;

2) збирання, узагальнення, обробка інформації, необхідної для активної роботи на практичних заняттях та написання есе. Оцінюється за такими критеріями: навички і прийоми виконання практичних завдань; вміння знаходити необхідну інформацію; здійснювати її систематизацію та обробку; самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Семестровий контроль проводиться у формах диференційованого заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Рекомендована література

Основна

1. Балджи М. Д. Етика бізнесу: навчальний посібник / М. Д. Балджи. – К.: ФОП Гуляєва В. М., 2021. – 332 с.

2. Калюжка Н. С. Етика професійного і ділового спілкування: навчально-методичний посібник. / Н. С. Калюжна. – К.: ФОП Гуляєва В. М., 2022. – 228с.
3. Організаційна поведінка : навчальний посібник / Т. І. Лепейко, С. В. Лукашев, О. М. Миронова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 156 с. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/14218> .

Додаткова

4. Андрійченко Ж. О. Digital етикет та комунікації: тенденції та вимоги сьогодення / Ж. О. Андрійченко, Т. П. Близнюк, О. В. Майстренко // Економіка та суспільство. – 2021. – № 34. – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27642>
5. Близнюк Т. П. Бізнес-етика та ділові комунікації в контексті теорії поколінь / Т. П. Близнюк, О. В. Майстренко, Ж. О. Андрійченко // Науковий погляд: економіка та управління. – 2022. – №1 (77). – С. 44-50. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27653>
6. Майстренко О. В. Етика комунікації працівників у соціальних мережах та її вплив на імідж компанії / О. В. Майстренко, Ж. О. Андрійченко, Т. П. Близнюк // Економіка та суспільство. – 2022. – Вип. 38. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27628>
7. Самоменеджмент [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. К. Василик, О. В. Майстренко, К. Р. Немашкало та ін. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 150 с. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26376>
8. Отенко І. П. Корпоративна культура: міжнародний та трансформаційний аспекти [Електронний ресурс] : монографія / І. П. Отенко, М. І. Чепелюк. - Електрон. текстові дан. (1,18 МБ). - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. - 242 с. <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/20079>.
9. Bos J. Research Ethics for Students in the Social Sciences / J. Bos – 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-48415-6>.
10. Frischhut M. The Ethical Spirit of EU Values: Status Quo of the Union of Values and Future Direction of Travel / M. Frischhut. – 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-12714-4>.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

11. Джобс С. Уроки лідерства. [Електронний ресурс]. / Стів Джобс та ін. – Режим доступу: <https://bookmate.com/books/ZttTpL>
12. Електронний каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
13. Електронний каталог Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com>.
14. Немашкало К.Р. Етика бізнесу // Сайт ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=8541>